

2011-08-12

Projektets titel Förstudie om storskalig förarutbildning	Stödmyndighetens journalnr 556032-9269
Projektid 1/2 2011 – 9/6 2011	Stödmyndighetens kund nr S 7397
EU-program	
Projektägare Lantbrukarnas Ekonomi AB Energiföretagande och miljö, att Anna Tiberg	Projektnummer 7002 Bankgiro 759-5358 Plusgiro 279497-2
Projektledare Jan Eksvärd	Telefon 08- 787 5016
Projektadministratör Parasto Atrchi	Telefon 08- 787 5167
Projektmedarbetare Simon Jonasson	Telefon 08 - 787 5365

2011-08-12

Innehåll

Rubrik	Sida
1 Sammanfattning	3
2 Bakgrund	4
3 Syfte/förväntade effekter – Projektmål och deltagarnytta	4
Måluppfyllelse – resultat	4
Mervärde	5
Tidsplan	5
Ekonomi	5
4 Projektets arbetssätt	6
Projektadministration och styrning	6
Samarbetsformer	6
Arbetssätt och verktyg	6
Aktiviteter	7
Kommunikation och synliggörande av resultat	7
Utvärdering	7
5 Analys	7
Kartläggning av hittills genomförda kurser	7
Finansiering idag	8
Besparingspotential för kursdeltagare	8
Fler instruktörer behövs	9
Organisationers inställning till en satsning på kurser	10
Fastställande av kurskriteriernas miniminivå	10
Administration	10
Kostnadseffektivisering av arrangörernas administration	11
För- och nackdelar med en satsning på kurser	12
Lantbrukarnas situation – därför behövs stöd	12
Finansiering	13
Informationskanaler	13
Gemensam marknadsföring	14
Informationsplattform	14
Intyg	14
Uppföljning	14
Kvalitetssäkring	14
6 Modellerna	15
Modell 1 – Nationellt projekt med utbildningsansvar	15
Modell 2 – Marknadsföringsprojekt	16
7 Jämförelse av modellerna	17
8 Slutsatser	20
9 Rekommendation	21
10 Inkomna synpunkter	21
11 Referenser	22
Bilaga 1 - Kurskriterier framtagna av referensgrupp i mars 2011	
Bilaga 2 - Kostnadseffektivisering av kurs i sparsam körning	
Bilaga 3 – Jämförelser av kostnader mellan de två modellerna	

2011-08-12

1. Sammanfattning

Denna förstudie undersöker och föreslår kostnadseffektiva arbetssätt för att marknadsföra, administrera och genomföra kurser i sparsam körning inom lantbruket för att utbilda 5000-10000 lantbrukare inom 3 till 5 år. En referensgrupp med representanter från lantbrukets organisationer har bidragit i arbetet. Hittills genomförda kurser, kursernas upplägg, finansiering och arrangörer kartlades.

Beräkningar i förstudien visar att om 10000 lantbrukare går en kurs i sparsam körning och minskar sin förbrukning med 10 % skulle detta minska utsläppen med 30000 ton koldioxid per år, motsvarande en samhällsnytta på 45 miljoner kronor per år. I rapporten konstateras att det bör vara möjligt att utbilda 10000 lantbrukare på 5 år om det finns en samordnande grupp som har till uppgift att 1) stötta befintliga arrangörer och arrangera kurser där behov finns, 2) nationellt marknadsföra kurser, 3) verka som informationsplattform och 4) kvalitetssäkra kurser med hjälp av kursutvärderingar. Rapporten presenterar kostnadseffektiva upplägg där kostnaden för en kurs kan minska från dagens 5000 kr till 2500 kr per person.

Viktiga förutsättningar för att lyckas med en storskalig satsning är att finansieringskanalerna är tydliga, att deltagaravgiften minskar till högst 1000 kr och att kontakten med samtliga organisationer som varit involverade i projektet upprätthålls.

Det mest kostnadseffektiva alternativet är att tillsätta en samverkande grupp, med nationell finansiering t ex via landsbygdsprogrammet, som har till uppgift att göra det möjligt att utbilda 10000 lantbrukare på 5 år, samordna marknadsföring, verka som informationsplattform samt kvalitetssäkra kurser. Några utmaningar är att hitta lämpliga finansierings- och upphandlingsstrukturer, hitta utbildningsplatser, marknadsföra i rätt tid samt att utbilda rätt antal instruktörer så att kurser kan hållas i ett lämpligt tempo landet över.

2011-08-12

2. Bakgrund

Idag köper lantbruket ca 2,2 TWh diesel för ca 2 miljarder kr och drivmedelskostnaden beräknas öka med minst 20 % de närmaste 5 åren. Stigande bränslepriser ger ett tydligt ekonomiskt incitament för lantbrukare att minska förbrukningen samtidigt som de finns miljömässiga skäl. Ett sätt för lantbrukare att påverka bränsleförbrukningen är att gå en kurs i sparsam körning, som innebär att föraren utbildar sig i att hålla nere bränsleanvändningen.

I dagsläget hålls kurser i sparsam körning i olika delar av landet, men med olika upplägg, innehåll och finansiering. I vissa områden finns det en väl fungerande struktur med kurser där resultat visar att deltagare i snitt sparar 10-15 %, medan det i andra områden inte hålls några kurser. Det finns heller ingen gemensam samsyn kring vad som faktiskt är en kurs i sparsam körning. Den totala kostnaden per kursdeltagare varierar beroende på innehåll och kursupplägg, där "light" - varianter representerar de billigare kurserna.

3. Syfte/förväntade effekter – Projekt mål och deltagarnytta

Syftet med förstudien är att undersöka hur man kan underlätta för regionala utbildningsaktörer att på ett kostnadseffektivt och kvalitetssäkrat sätt genomföra kurser i sparsam körning.

Den långsiktiga **effekten** av projektet är att med hjälp av framtaget verktyg/material och utbildning av 10 000 lantbrukare i sparsam körning sänker företagets dieselbehov och ökar deras konkurrenskraft

Projektets **mål** är att undersöka vilka verktyg som finns och vad som behövs för att utbilda 10 000 lantbrukare i sparsam körning på ett kostnadseffektivt sätt. Projektet har också som mål att i en projektrapport ange vilka personella och ekonomiska resurser som krävs för att genomföra en sådan satsning, samt ta fram en ansökan om finansiering om att genomföra storskalig utbildning i sparsam körning och sända denna till Jordbruksverket.

Måluppfyllelse – resultat

Projektet har undersökt vilka verktyg som finns och vad som behövs för att kostnadseffektivt utbilda 5000-10000 lantbrukare på 3-5 år, samt framtagit en projektrapport som anger vilka resurser som är lämpliga för en sådan satsning. Därmed har projektets mål uppnåtts.

I projektet konstateras att effekten av att utbilda 10 000 lantbrukare i sparsam körning bör bli att dieselanvändningen inom lantbruket minskar med 10 000 kubik per år. Besparingen på diesel inom lantbruket skulle minska koldioxidutsläpp med 30 000 ton per år, vilket i dagsläget motsvarar en samhällsnytta på 45 miljoner kronor per år.

Projektet har samlat olika aktörer och skapat en samsyn kring vad en kurs i sparsam körning är. Projektet har även bidragit till att tidigare dragna slutsatser har stärkts. Det finns ett stort intresse av att göra en gemensam satsning och deltagarna har sett

2011-08-12

förstudien som en klar positiv satsning, dels för enskilda lantbrukare och dels för miljön. Organisationer som av projektgruppen har kontaktats har samtliga varit positiva till att förstudien har gjorts.

Mervärde

Projektet i sig har skapat medvetenhet om att kurser i sparsam körning är en möjlig energieffektiviseringsmetod bland flera andra. Detta har bidragit till att energieffektivisering i den stora helheten har diskuterats bland organisationer inom lantbruket, vilket indirekt kan skapa stimulering till att effektivisera sin energiförbrukning på andra sätt. Ett sådant skapande av medvetande bidrar till ett mer energieffektivt lantbruk och till ett samhälle som i högre grad nyttjar resurser på ett hållbart sätt.

Tidsplan

Projektet skulle enligt den ursprungliga tidplanen ha börjat i juni 2010 och avrapporteras i mars 2011, men på grund av vissa omständigheter kom projektet igång först i februari 2011 och tiden för rapportering förlängdes till september. Projektet varade under 4 månader istället för 9 månader. För övrigt efterföljdes tidplanens struktur under projektet, bortsett från att marknadsföringsmetoder undersöktes senare i projektet. Nedan i tabell 1 visas det faktiska utfallet.

Tabell 1, Tidsplan projekt storskalig förarutbildning, 7002

Aktivitet	Starttid	Sluttid
Analys av managementbehovet (marknadsföring, beställningar av maskiner, mätutrustning, administration av utbildningen, finansiering, fakturering, utvärdering, uppföljning) vid kurser som hittills har hållits.	1/2 2011	15/3 2011
Undersöka några olika sätt att marknadsföra och arrangera utbildningar och repetitioner.	1/2 2011	15/3 2011
Beskriva några olika sätt att genomföra utbildningarna t ex på naturbruksgymnasier, på större gårdar, i mindre grupper grannar tillsammans.	1/3 2011	1/4 2011
Undersöka alternativa sätt att finansiera de olika utbildningarna (avgifter från deltagare, landsbygdsprogram, marknad (upphandling), sponsring, annat).	1/3 2011	1/4 2011
Undersöka alternativa sätt att administrera, följa upp och rapportera resultatet av en utbildning i sparsam körning.	1/3 2011	1/4 2011
Beskriva några olika sätt att organisera en storskalig utbildning i ett 5-årsperspektiv. Ett av sätten är att arbeta genom naturbruksgymnasier.	1/4 2011	1/5 2011
Skriva slutrapport.	1/4 2011	25/6 2011

Ekonomi

Projektbudgeten har följts och inga avvikande finansiella händelser har inträffat. Det totala budgeten för projektet var 255 000 kr och allt medel nyttjades.

2011-08-12

4. Projektets arbetssätt

Projektorganisation

En projektledare, Jan Eksvärd, har varit ansvarig för projektet och haft det övergripande ansvaret att uppnå projektmålet. En projektmedarbetare tillsattes för att arbeta heltid med projektet, Simon Jonasson, som har utför huvuddelen av arbetet. Till projektmedarbetaren har en projektkoordinator varit till hjälp, Gunnar A Johansson, som bidragit med olika perspektiv och väglett under projektets gång. Parasto Atrchi verkade som projektadministratör

En styrgrupp tillsattes bestående av Anna Tiberg och Hilda Runsten. En referensgrupp tillsattes bestående av representanter från olika organisationer som varit berörda av projektets innehåll. Referensgruppen har utöver projektledare och projektmedarbetare besått av Christer Johansson (LRF Konsult), Per-Anders Algerbo (Hushållningssällskapet), Bo Arvidsson (Förtroendevald LRF), Ola Pettersson (JTI), Lars Neuman (LRF Konsult) och Sören Dahl (LRF Konsult).

Projektstöd inom LRF har funnits och varit till god hjälp genom att bidra med erfarenheter och värdefulla perspektiv.

Projektadministration och styrning

Projektadministrationen har fungerat till belåtenhet. Ett flertal möten har ägt rum med personer som bidragit med projektstöd och projektet har därmed fått god hjälp, framför allt i strukturen med avrapporteringen. Styrningen av projektet har fungerat.

Samarbetsformer

Inom projektet har LRF samarbetat med Hushållningssällskapet, LRF Konsult och JTI. Dialog har förts med andra organisationer så som Lantmännen, Sparcoacherna, KRAV, Svenskt sigill, LRF:s regionkontor, Svenska kommuner och landsting, Studieförbundet Vuxenskolan, Motivera, Naturbrukskansliet, Maskinringarna och Länsstyrelser. Kommunikation med dessa aktörer har i första hand skett med telefon, men även ett par fysiska möten har ägt rum.

Arbetssätt och verktyg

Projektet har varit av kartläggnings- och analyskaraktär och genomförandet bestod i att personer kontaktades via mejl och telefon. Till en början inhämtades kunskap via litteratur och tidigare studier bearbetades. Ett första möte med referensgruppen ägde rum tidigt efter att projektet hade startat. Efter första telefonmötet kontaktades hela referensgruppen och varje person fick ge sina perspektiv. Därefter har en bredare kartläggning gjorts av dagens situation och vissa personer har engagerats mer än andra. En bit in i projektet tog referensgruppen fram kurskriterier för kursen på grund av avsaknaden av en sådan. Detta gjorde att projektet kunde fortsätta i en tydligare linje.

Under projektet fördes kontinuerligt dialog med flera organisationer som Lantmännen, Sparcoacherna, KRAV, Maskinringarna, svenskt Sigill m.fl. Till en början var det för att meddela att projektet var igång och senare för att diskutera olika möjliga vägar och inhämta perspektiv från omvärlden.

Under projektets senare del undersöktes tänkbara strategier för att genomföra en större satsning. Kompetens inom LRF togs tillvara och strategier för tidigare projekt

2011-08-12

inom LRF analyserades. För att få en bredare vy diskuterades olika system och strategier med andra aktörer som länsstyrelser, LRF-regioner, maskinringar rådgivningsföretag m.fl. Rapportskrivandet började redan tidigt i projektet, men intensifierades i takt med att slutsatserna blev tydligare.

Aktiviteter

Referensgruppen har haft tre större telefonmöten där frågor har diskuterats, utöver detta har varje person i referensgruppen intervjuats. Projektmedarbetaren Simon Jonasson deltog i en kurs i sparsam körning i Skåne under projektets gång. För att få åsikter från fler lantbrukare deltog Simon Jonasson även under VM i plöjning där lättare varianter av kurser i sparsam körning hölls.

Kommunikation och synliggörande av resultat

Kontinuerlig dialog har skett med olika aktörer via telefon, för att underrätta arbetets gång. [Projektrapporten skickades bland annat ut till LRF:s regionkontor för ytterliggare synpunkter].

Utvärdering

Projektet har bidragit till att visa hur man på ett kostnadseffektivt sätt kan genomföra en storskalig utbildning i sparsam körning. Slutsatserna är att både lantbrukare och samhälle skulle tjäna många miljoner kronor på att genomföra en satsning och det mest lämpliga sättet att göra detta är att tillsätta en nationell grupp inom landsbygdsprogrammet under en femårsperiod. Förhoppningen är att slutsatserna i projektet förvaltas och att en satsning genomförs. [I rapporten har inlämnade synpunkter beaktats].

5. Analys

Kartläggning av hittills genomförda kurser

Idag bedrivs utbildningar i många delar av landet och det konstaterades efter kartläggningen att fram till idag (april 2011) har knappt 900 personer utbildats i sparsam körning inom lantbruket. De lantbrukare som har gått utbildningen har sparat i snitt 10-15 %. Förekomsten av kurser varierar kraftigt i olika regioner (se tabell 2). De områden som sticker ut är Skåne och Sjuhärad där det har utbildats fler än i andra regioner. I Jämtland har inga utbildningar skett.

Det varierar också vilka som har anordnat kurser. Maskinringar, rådgivningsföretag, vuxenskolor och länsstyrelser har varit inblandade på olika sätt. Enskilda konsulter har ansvarat helt och hållet för vissa kurser, medan i andra fall har instruktörer hyrts in av företag för att enbart sköta undervisningen och arrangören har ansvarat för marknadsföring och administration. LRF:s regioner har inte i någon större utsträckning varit inblandade i genomförandet av kurser i sparsam körning, men i de flesta fall har regionen vetat om att det har hållits någon kurs.

2011-08-12

Tabell 2. Kartläggning av antalet utbildade personer i sparsam körning inom lantbruket.

Region	Anordnande aktör	Instruktör	Antal utbildade
Norrbottn	HS, Bilskola	HS	8
Västerbotten	LRF Konsult, Gröna Navet	Sparcoach	45
Jämtland	Inget anordnat	Inget anordnat	0
Västernorrland	Inget anordnat	Inget anordnat	0
Gävleborg	Energilots, LRF Konsult	LRF Konsult	10
Dalarna	Energilots, LRF Konsult	LRF Konsult	30
Mälardalen	Ekologiska lantbrukarna	LRF Konsult	40
Värmland	LRF Konsult	LRF Konsult	10
Örebro	LRF Konsult	LRF Konsult	45
Södermanland	LRF Konsult	LRF Konsult	12
Väst	HS	Gogreen, HS	50
Skaraborg	HS	Gogreen, HS	40
Östergötland	LRF	LRF Konsult	20
Sjuhärad	Maskinring Härad	Gogreen	200
Jönköping	HS	Gogreen	30
Halland	HS	HS	30
Gotland	Maskinring Gotland	LRF Konsult	15
Sydost	HS	HS	25
Skåne	Vuxenskolan, HS	HS, Motivera, Nya trafikskolan	275
Totalt			885

Finansiering idag

Kurserna som bedrivits har till största del finansierats av medel ur landsbygdsprogrammet via länsstyrelser, men i vissa fall har medel kommit från andra håll som t ex från sockernärings avreglering i Skåne. Samtliga kurser har fått stöd men i olika utsträckningar, vanligen med ett bidrag på ca 2500 kr per deltagare, i andra fall har bidraget per deltagare uppgått till 5000 kr. Den reella kostnaden per kursdeltagare ligger idag på ca 4000-5000 kr, med undantag där kurserna börjar få lite mer struktur och kan pressas ner till ca 3500 kr per deltagare. Lättare varianter av kurser utan individuell praktisk körning har en lägre kostnad, ca 2500 kr per kurs, men dessa varianter av kurser medför inte samma effekt hos föraren. I de allra flesta fall har lantbrukaren betalat en deltagaravgift som legat mellan 500 kr och 2000 kr.

Besparingspotential för kursdeltagare

Rådgivningsföretagen upplever att smärtgränsen för deltagaravgiften på heldagskurser i allmänhet ligger på ca 1000 kr. Acceptansen för denna summa kan öka om man satsar en del på marknadsföring och visar hur mycket man kan spara. En beräkning (se tabell 3) i projektet visar att den enskilde lantbrukaren har mycket att spara med dagens dieselpris på 10 kr/l och än mer om dieselpriser stiger, till 15 kr/l som tabellen jämför med. Priserna i tabellen är vad lantbrukaren faktiskt får betala, d.v.s. efter skattereduktion och momsavdrag.

I allmänhet lär sig kursdeltagarna tidsbesparing

2011-08-12

Tabell 3. Besparingspotential för deltagare, räknat med 10% minskad dieselförbrukning efter genomförd kurs.

Årlig förbrukning av diesel (m3)	Besparing (kr/år) med dieselpris på 10 kr	Besparing (kr/år) med dieselpris på 15 kr
4	4000	6000
8	8000	12000
12	12000	18000
20	20000	30000

Fler instruktörer behöver utbildas

Idag bedrivs kurser i sparsam körning i mycket låg takt i flertalet regioner och det finns ett behov och ett växande intresse för att bedriva kursen. Tabell 4 visar kartläggningen av instruktörers aktivitet idag. I dagsläget är det endast 2 personer som håller i kurser i hög grad, trots att 8 personer utbildades ett par år sen. Dessa personer behöver uppdatera sin kunskap, inhämta erfarenheter som andra har berikats med och lära sig de kostnadseffektiva systemen för kursen. Utöver dessa behöver det utbildas ytterliggare några instruktörer. Det är lämpligt att utbilda personer inom rådgivningsföretagen som har en nära kontakt med lantbrukaren. Det underlättar mycket för lantbrukaren att vända sig till sitt rådgivningsföretag.

Tabell 4. Kartläggning av instruktörers aktivitet, våren 2011

Aktivitet	Instruktör	Företag
hög	Christer Johansson	LRF Konsult
hög	Per-Anders Algerbo	HS Skåne
mellan	Joakim Gudmundsson	Gogreen
mellan	Stefan Wärnklint	Gogreen
mellan	Sparcoach västerbotten	LRF Konsult + Sparcoach
låg	Sören Dahl	LRF Konsult
låg	Stefan Halldorf	HS Sydost
låg	Håkan Hultman	HS Norrbotten
låg	Instruktör	Motivera AB Oskarshamn

Det krävs fler utbildade instruktörer om en storskalig satsning ska vara möjlig överhuvudtaget. Det bör finnas strax över 10 instruktörer med hög aktivitet för att utbilda 10000 lantbrukare på 5 år, se tabell 5. Ofta försvinner någon instruktör per år av olika anledningar vilket gör det mer lämpligt med ca 15 instruktörer. Ett nationellt projekt skulle se till att det finns ett rimligt antal instruktörer över landet.

Tabell 5. Utfall med olika antal verksamma instruktörer, räknat på att det finns 12 aktiva veckor om året då det lämpar sig att arrangera en kurs.

Instruktörsbehov			
Verksamma instruktörer	5	10	15
Verksamma veckor per år	12	12	12
Lantbrukare per instruktör, per vecka	15	15	15
Antal utbildade under 5 år	4500	9000	13500

2011-08-12

Organisationers inställning till en satsning på kurser

Organisationer som har kontaktats har överlag varit mycket positiva till förstudien och att det utreds vad som kommer att hända med kurser i sparsam körning framöver. Maskinringar över landet har också uttryckt att de tycker det är bra att något görs, likaså Lantmännen (division maskin), svenskt Sigill, KRAV och den ekonomiska föreningen Sparcoacherna. Svenska kommuner och Landsting (SKL) har inget specifikt system som kontrollerar sparsam körning. Studieförbundet Vuxenskolan och Motivera värderar delaktigheten högt i en framtida satsning och har ett intresse av att vara samarbetspartner initialt. Även naturbrukskansliet som företräder naturbruksskolorna är öppna och intresserade.

Flera organisationer påpekar att det är viktigt att visa hänsyn till fungerande strukturer.

Fastställande av kurskriteriernas miniminivå

När projektet startade fanns det en avsaknad av riktlinjer av vad en kurs i sparsam körning innehöll och det framkom snart att många parter så snart om möjligt ville bestämma innehållet i en kurs. I och med att det finns många olika målgrupper inom lantbruket och att kurser bedrivits på olika sätt var det svårt att tydligt avgränsa kursen. Många lantbrukare är endast på fritiden lantbrukare och då finns inget intresse av att lägga massa tid på en kurs eftersom det innebär förlorad arbetsinsats. Andra lantbrukare med flera anställda har helt andra förutsättningar eftersom de snabbt kan se de ekonomiska fördelarna.

Att ha flera nivåer på kurser var många skeptiska mot med anledning att det kan splittra begreppet sparsam körning. Det framkom att det mest optimala vore att ha en kurs och att man som deltagare får ett intyg om man önskar. Efter några veckors kraftansträngning kom referensgruppen till slut överrens om att det var ett kurskoncept som ska gälla samt vad som ska ingå i denna kurs. Kurskriterierna, se bilaga 1, är endast referensgruppens åsikter och inte organisationernas, men verkade som riktlinje i slutet av projektet och organisationer inom branschen har varit mycket positiva till detta.

Administration

Administration kring kurser kan delas in i 1) arrangörens administration för deltagarna som grupp 2) arrangörens administration för de enskilda deltagarna och 3) administration för finansiering.

Arrangörernas administration kan delas upp i två delar. Dels administration för deltagarna som grupp så som att söka finansiering, marknadsföra, planera, ta fram deltagarmaterial till kurser, boka lokal, traktorer, balar etc inför kurser, samt skriva rapport (ofta krav om finansiering skett via länsstyrelser) och dels administration för de enskilda deltagarna så som att ta emot anmälningar, skicka ut information till deltagarna inför kursen och skicka faktura efter kursen. Det finns administrativa system hos flera kursarrangörer idag, till exempel så har Hushållningssällskapet ett system, Studieförbundet Vuxenskolan har ett annat. Fungerande system bör stödjas.

Administration för finansiering, dvs. bidrag från stödorganisation (vanligen via länsstyrelser), består i att ta in ansökningar, bedöma ansökningar, meddela att ansökningar beviljats/avslagits samt ta del av rapporter från genomförda kurser.

2011-08-12

Kostnadseffektivisering av arrangörernas administration

Arbetet för en kursarrangör inför en kurs består dels av administration (enligt ovan) och dels av praktiska förberedande moment. De praktiska förberedande momenten innefattar att på plats ta fram traktorer, balar och andra sätt göra i ordning inför kursen. En möjlighet till kostnadseffektivisering av kurser är att minska det administrativa arbetet och de praktiskt förberedande momenten. Siffror visar dock att en administrationsförenkling och bättre förberedelser inte leder till att kostnaden per deltagare minskar särskilt mycket. Båda delar är i dagsläget redan relativt utvecklade och effektiva.

Ett för arrangören mer kostnadseffektivt system för kursadministration är att öka antalet deltagare och på så sätt minska *ställtiden* per deltagare. Ställtiden är den tid som kursarrangören lägger på att göra i ordning inför en kurs. Ställtiden kan minskas per deltagare eftersom då kan kostnaden slås ut på fler personer. Att boka en lokal för 5 eller 15 personer tar lika lång tid. Fler deltagare kan dock kräva fler instruktörer men intäkten på fler deltagare täcker snabbt kostnaden för en extra instruktör. Fler instruktörer kan samköra och effektivt utbilda fler personer, ett förslag på kursupplägg för kursarrangör presenteras i tabell 6.

Kostnaden per kursdeltagare kan också minskas om kursarrangören arrangerar kurser flera dagar i följd. Tiden för de administrativa delarna och de praktiskt förberedande momenten skiljer sig inte mycket mellan att hålla i 1 kurs under 1 dag och 3 kurser 3 dagar i följd. Det gäller fortfarande att få fram en traktor, ringa runt och boka lokal etc.

Tabell 6. Schematisk bild över kostnadseffektivisering för en kurs.

	Instruktör 1					Instruktör 2					Instruktör 3				
	Delt 1	Delt 2	Delt 3	Delt 4	Delt 5	Delt 6	Delt 7	Delt 8	Delt 9	Delt 10	Delt 11	Delt 12	Delt 13	Delt 14	Delt 15
09.00 Genomgång															
09.30 Körmoment 1															
10.00 Körmoment 1															
10.30 Körmoment 1															
11.00 Körmoment 1															
11.30 Körmoment 1															
12.00 Lunch															
12.30 Lunch															
13.00 Teori															
13.30 Teori															
14.00 Körmoment 2															
14.30 Körmoment 2															
15.00 Körmoment 2															
15.30 Körmoment 2															
16.00 Körmoment 2															
16.30 Genomgång															
17.00 Kursen slutar															

Med ovanstående effektivisering av kurser kommer kostnaderna per deltagare att minska för kursarrangören, vilket medför att bidraget per deltagare också kan minska. Detta innebär att samhället får ut mer per satsad krona. Ett kostnadseffektivt upplägg

2011-08-12

med flera kurser i rad presenteras i tabell 7. Tabellen visar att det går att halvera kostnaden per deltagare i jämförelse med hur de flesta kursupplägg ser ut idag. En mer ingående tabell finns bifogad (bilaga 2)

Tabell 7. Visar dagens upplägg (till höger) i jämförelse med ett kostnadseffektivt upplägg med kurser flera dagar i följd (till vänster).

Kostnadseffektivt upplägg		Upplägg idag	
3 heldagar, 2 instruktörer, 1500 i bidrag per person		1 heldag, 1 instruktör, 3000 i bidrag per person	
Kostnader personal	kostnad	Kostnader personal	kostnad
Instruktör 1, 30 h	21000	Instruktör/Föreläsare, 10 h	7700
Instruktör/Föreläsare, 30 h	21000	Administratör, 24 h	9600
Administratör, 30 h	12000	Marknadsföring, 15 h	6000
Marknadsföring, 30 h	12000		
Traktorer	5000	Traktorer	1000
Diesel	1500	Diesel	200
Lokal	2500	Lokal	500
Totala kostnader	75000	Totala kostnader	25000
10 deltagare/dag = 30 st totalt		5 deltagare/dag = 5 st totalt	
Intäkter	intäkt	Intäkter	intäkt
Lantbrukare, 1000 kr kursavgift	30000	Lantbrukare, 2500 kr kursavgift	10000
LBP Medfinansiering, 1500 kr	45000	LBP Medfinansiering, 3000 kr	15000
Totala intäkter	75000	Totala intäkter	25000
Resultat	0	Resultat	0

För- och nackdelar med en satsning på kurser

Personer inom LRF med erfarenhet av att driva projekt har varit behjälpliga till projektet. Regionerna inom LRF har kontaktats för att få en bred bild av inställning mot kurser i sparsam körning och hur ett tänkbart system skulle kunna se ut. När regionerna kontaktades gav de i många fall kontaktuppgifter till de mest insatta i kurser i sparsam körning i regionen, oftast Hushållningssällskapet eller LRF Konsult. Några länsstyrelser har på samma sätt kontaktats runtom i landet och gett sin syn på vilket system som är mest lämpligt om man bestämmer sig för att göra en stor satsning.

Lantbrukarens situation – därför behövs stöd

I och med att många lantbrukare är ensamföretagare är det svårt och kostsamt att hitta någon som kan ta hand om gården under den tid kursen hålls, visar resultat från en enkätundersökning (Från ord till handling, april 2011). Ett bidrag för att delfinansiera kurserna är mer eller mindre en förutsättning för deltagande, särskilt i ett initialt läge innan kursen blivit omtalad och etablerad. Lantbrukarna behöver en kraftig morot för att avsätta tid under en hel dag och för att vid behov skaffa ersättare

Det är också viktigt att det finns tydliga instruktioner när lantbrukaren väl har bestämt sig för att gå en kurs och denne ska inte behöva vänta en längre period eftersom intresset då kan försvinna. Idag är det enligt kursarrangörer svårt att planera och marknadsföra kurser i sparsam körning eftersom handläggningstiden på länsstyrelsen är lång.

2011-08-12

Finansiering

En av landsbygdsprogrammet övergripande målsättningar är att förbättra konkurrenskraften och tillväxten i jordbruket och därigenom bidra till en ökad sysselsättning på landsbygden. Att utbilda lantbrukare i sparsam körning ger en sådan effekt och landsbygdsprogrammet bör kunna användas för att stödja sådana utbildningar.

En rapport från Jordbruksverkets (Energieffektivisering inom jordbruket, 2011:12) ger förslag till utformning av rådgivningssystem och menar att det är en nackdel med att varje länsstyrelse upphandlar rådgivning var och en för sig, eftersom det skapas en tröghet i att få igång rådgivningen i en del av länen. Upphandlingsförfarandet skiljer sig också åt och vissa företag som jobbar i flera län får svara på anbud flera gånger för samma typ av uppdrag. Eftersom det inom energirådgivningen finns så få rådgivare, precis som inom sparsam körning och att många troligen kommer att jobba över länsgränserna är det lämpligt att en gemensam upphandling görs för rådgivning i hela landet antingen av Jordbruksverket eller av en ensam länsstyrelse som samordnar hela upphandlingen. Denna erfarenhet bör beaktas inför ett eventuellt beslut om hur upphandlingssystemet ska se ut.

Informationskanaler

En lantbrukare behöver information om potentiella besparingar, kostnader, referenser etc. för att bestämma sig för att gå en kurs. Det absolut mest effektiva sättet är att förankra det på lokal nivå genom att engagera lokala personer, framför allt via LRF:s lokalavdelningskontor. Att förankra på lokal nivå skapar motivation, engagemang och lagkänsla.

En möjlig informationskanal är direktutskick till lantbrukare från olika organisationer inom jordbruket, till exempel månadsutskick via rådgivningsföretagen eller LRF som har stor påverkansgrad. Att sätta in annonser i tiningar, som till exempel Land och ATL, är en annan informationskanal som kan nyttjas. En artikel i lokaltidningen med ett gott exempel om en person som har lyckats spara mycket diesel genom att ha gått kursen är ett effektivt sätt att sprida information i tidningar. Webbsidor kan också påverka, men inte i samma utsträckning som andra informationskanaler. En så kallad Roadshow är ett förslag som mötts med positiva kommentarer och skulle innebära att instruktörer åker runt med traktorer och utbildar på plats. En sådan ansträngning är fullt möjlig och skulle säkerligen få upp ögonen för många att gå själva kursen.

Att gå ut med information på redan aktiva webbsidor är en bra metod för att nå ut med information. Att skapa en särskild webbsida för sparsam körning skulle verka som en bra informationsplattform för många intressenter. Redan aktiva webbsidor kan då länka till denna webbsida för sparsam körning. Kursarrangörer kan via webbsidan lätt komma åt material och en hemsida skulle även ha en rad andra funktioner som att visa var och när kurser bedrivs, vem man kontaktar i respektive region, ge enkla tips hur man sparar, ge andra råd kring energieffektivisering på gården, ha länkar till andra organisationer som kretsar i samma område. En webbsida skulle även fungera bra för att kunna få kontaktuppgifter till personer som man kan vända sig till om man har frågor som inte besvaras av den tillgängliga informationen.

2011-08-12

Gemensam marknadsföring

Marknadsföringen av kurser mot lantbrukare måste ske vid rätt tidpunkt för att kurser ska ge genomslag. Det finns väl framarbetade strukturer för informationsspridning inom många organisationer inom lantbruket. Med anledning av att det finns många olika informationskanaler och olika aktörer är det mycket viktigt att marknadsföringen samordnas. En tydlig marknadsföring med nationell samordning utgör en bra grund för ett genomslag av kurser. Det kommer inom en viss framtid även att ske marknadsföring inom energieffektivisering och detta bör samköras så att dubbelt arbete minimeras.

Informationsplattform

När intresse skapas hos en lantbrukare ska denne med lätthet kunna ta reda på hur man gör för att gå en kurs, vem man kontaktar, vad det kostar, var kursen hålls, osv. Det är därför viktigt att det finns tydlig information så att lantbrukaren vet vart man vänder sig. På samma sätt måste det finnas lättillgänglig information för potentiella kursarrangörer så att de snabbt kan ta reda på vilka krav som ställs för att arrangera en kurs, vilka krav som ställs på instruktörer, vilka obligatoriska moment som ingår i en kurs och vart man vänder sig om man vill arrangera en kurs.

Dessutom behöver kursarrangör lätt kunna få tag på rätt kursmaterial för att bedriva en kurs.

Det bör finnas en samlad förteckning över dem som har gått en kurs i sparsam körning för att kunna mäta hur många som har utbildats och för uppföljning. Detta måste skötas enligt Personuppgiftslagen (PUL) och någon måste ansvara för detta.

Intyg

Kursdeltagarna ska av kursarrangörer kunna få ett intyg efter genomförd kurs. I många upphandlingar finns krav på utbildning i sparsam körning. Detta är också aktuellt i när KRAV och Svenskt sigill ställer krav på genomförd kurs i sparsam körning med lantbruksmaskiner enligt de framtagna kurskriterierna. Samma villkor för alla kursarrangörer över landet behöver säkerställas för att stärka intygets värde.

Uppföljning

Idag saknas i stort sett uppföljning av kurser. Erfarenheter från andra branscher visar att repetitioner, möjlighet att diskutera, lyfta egna analyser och funderingar ökar effekten av utbildningen. I de föreslagna kurskriterierna ingår en uppföljning inom några veckor efter att kursen har genomförts.

Att som kursdeltagare mäta sin faktiska förbättring efter att ha gått kursen är svårt inom lantbruket, eftersom körsträckor och körmoment skiljer sig kraftigt från år till år. Detta bör beaktas vid uppföljningsarbetet.

Kvalitetssäkring

För att vara säker på att kurser håller en hög och jämn kvalitet över landet kan en utvärdering införas som fylls i av kursdeltagare efter genomförd kurs. På så sätt kan man mäta 1) kursens värde för kursdeltagare, 2) instruktörens insats och 3) arrangemanget som helhet. En aktör bör ansvara för utvärderingen och samtidigt se till att kurskriterierna efterföljs för att säkra kvaliteten på kurser, oavsett vem som ger den och oavsett var den hålls.

2011-08-12

6. Modellerna

Utifrån de ovan analyserade behoven är det lämpligt att tillsätta en grupp som ansvarar för den gemensamma marknadsföringen och verkar som informationsplattform. Gruppens uppgift, dess medarbetare, finansiering och arbetssätt kan se olika ut. Nedan presenteras två tänkbara modeller.

Modell 1 – Nationell projekt med utbildningsansvar

A - Uppgift

Ett nationellt projekt med utbildningsansvar skulle ha uppgiften att:

- Nationellt marknadsföra och samordna marknadsföringen via olika kanaler för att visa för lantbrukare vilka besparing som kan göras genom att gå en kurs
- Verka som informationsplattform genom att tillgängliggöra information om kurser. Kursarrangörer ska kunna kontakta organisationen för att få svar på frågor som berör kursinnehåll, krav, platser, kostnader mm.
- Utbilda 10000 lantbrukare genom att stötta redan befintliga arrangörer och arrangera kurser där behov finns
- Kvalitetssäkra genom utvärdering
- Ansvara för uppföljning

B – Projektgrupp

En projektgrupp skulle då krävas för att driva det nationella projektet. En projektgrupp skulle lämpligen bestå av 2-3 heltidstjänster per år under utbildningsperioden. En sådan organisation under 5 år skulle kosta ca 9 miljoner kr. En projektgrupp kan se ut enligt följande:

- 1 projektledare (100% år 1-2, 50 % år 4-5) som har det övergripande ansvaret och ser till att systemet fungerar, att marknadsföringen sköts, att instruktörer finns i rätt antal, att instruktörerna har rätt utbildning samt ser till att kvalitetssäkring och uppföljningen sköts enligt ett bra system
- 1 ekonom (25% år 1, 10% år 2-5) som i början framarbetar en god finansiell struktur.
- 1 administratör (50% år 1-2, 100% år 3-5) som handlägger kurser och ser till att allt administrativt fungerar för kursarrangörer och ger information kring hur kurser ska skötas. Är behjälplig med för de regioner som önskar.
- 1 kommunikatör (100% år 1-2) som ser till att kommunikationen ut till organisationer och lantbrukare fungerar

C - Finansiering

Hanteringen av stöd kan ske på olika sätt, antingen sker en central upphandling via en nationell grupp eller upphandlingar via länsstyrelser över landet. Det är klart mer kostnadseffektivt att ha en samordnad central upphandlingsaktivitet för att slippa att varje länsstyrelse ska sätta sig in i ämnet från grunden och därefter ta beslut.

Kursarrangörer söker medel, antingen från länsstyrelse eller från den nationella organisationen, för att bedriva en kurs och får efter genomförd kurs ca 1500 kr i bidrag per deltagare som gått kursen. Kursarrangören rapporterar deltagare och var kursen skett. Kursdeltagare betalar omkring 1000 kronor i deltagaravgift.

D – Arbetssätt

Arbetssättet för organisation enligt modell 1 blir att *stötta befintliga arrangörer* eller *arrangera själva*. Den nationella organisationen ansvarar för att utbilda 10000

2011-08-12

lantbrukare på 5 år och sen blir det upp till organisation att nå detta mål. Det finns idag flera befintliga arrangörer och dessa ska i första hand vara arrangörer. Den nationella gruppen ska stötta dessa arrangörer och i den mån arrangörerna vill hjälpa till med att kostnadseffektivisera kurser, lämpligen grundat på förslag i denna rapport. Sen finns det många potentiella arrangörer i regioner och dessa ska uppmuntras till att arrangera av den nationella gruppen.

Kursarrangör enligt denna modell kan vara maskinring, rådgivningsföretag eller egenföretagare och har till uppgift att:

- se till att instruktören är utbildad (kursarrangör kan vara instruktör)
- se till att kursen hålls enligt de kriterier som branschen framtagit
- se till att kursmaterial finns
- administrera kursen, administrativa verktyg kan tillhandahållas av nationella gruppen
- ordna lokal, traktorer och andra redskap
- ge intyg till dem som genomgått kursen och rapportera deltagande till nationella gruppen
- se till att deltagarna kursutvärderar
- se till att uppföljning sker
- ansvara för uppdatering av utbildningsmaterialet

Om stort intresse finns i ett område, men ingen lokal arrangör åtar sig uppdraget att arrangera en kurs, blir det upp till den nationella gruppen att arrangera en kurs tillsammans med LRF:s regioner eller andra lämpliga samarbetspartner i regionen.

LRF:s regioners roll blir i modell 1 att i första hand uppmuntra medlemmar att gå en kurs i sparsam körning. Kurser gör att medlemmar kan spara pengar och detta är direkt medlemsnytta som gynnar LRF. Om en lantbrukare hör av sig till en region ska denne kunna slussas vidare till lokal arrangör eller direktkontakta den nationella gruppen. Om många lantbrukare i en region är intresserade av att gå en kurs och det inte finns någon klar arrangör blir det upp till den nationella gruppen att arrangera en kurs.

Modell 2 – Marknadsföringsprojekt

A - Uppgift

Ett marknadsföringsprojekt skulle ha uppgiften att:

- samordna marknadsföringen, som skulle bestå i att nationellt marknadsföra kurser via olika kanaler för att visa för lantbrukare att man kan spara stora pengar på att gå en kurs.
- verka som informationsplattform genom att tillgängliggöra information om kurser.
- sammanställa inkomna utvärderingar från kursarrangörer

B – Projektgrupp

En projektgrupp skulle krävas även för att driva ett marknadsföringsprojekt som och skulle lämpligen skulle bestå av en projektledare som köper in tjänster under utbildningsperioden. En sådan projektgrupp under 5 år skulle kosta ca 5 miljoner kr. En projektgrupp enligt modell 2 kan se ut enligt följande:

- 1 projektledare (50% år 1-2, 30 % år 4-5) som har det övergripande ansvaret för marknadsföringen och kommunikationen. Projektledaren har till uppgift att uppmuntra länsstyrelser att finansiera kurser.

2011-08-12

C - Finansiering

Kursarrangörer söker, precis som idag, bidrag från länsstyrelse för att bedriva en kurs. Bidraget per deltagare förväntas då ligga på ca 2500 – 5000 kr, beroende på hur mycket respektive länsstyrelse vill bevilja, och deltagaravgiften kommer troligen att ligga omkring 1000-2000 kr. Det är fullt möjligt att länsstyrelser framöver kommer att bidra i en större utsträckning i och med att det kommer att ske en marknadsföring av kurser.

D – Arbetssätt

Skillnaden är att projektet enligt modell 2 uppmuntrar länsstyrelser att bevilja finansiering till kurser i sparsam körning och samtidigt står för en marknadsföring så att en efterfrågan skapas. De aktörer som bedriver kurser idag kommer att bli potentiella kursarrangörer av att utföra själva kurserna och får lägga anbud hos den regionala länsstyrelsen om att få bedriva kurser. Vid eventuell konkurrenssituation får den aktör som kan utföra kursen enligt kurskriterierna till lägst kostnad arrangera kurserna.

Marknadsföringsprojektet enligt modell 2 ska stötta befintliga med att påvisa hur man kan kostnadseffektivisera kurser, lämpligen grundat på förslag i denna rapport. Potentiella arrangörer i regioner uppmuntras av marknadsföringsprojektet till att arrangera kurser.

Kursarrangör enligt denna modell kan vara maskinring, rådgivningsföretag eller egenföretagare och har till uppgift att:

- se till att instruktören är utbildad (kursarrangör kan vara instruktör)
- se till att kursen hålls enligt de kriterier som branschen framtagit
- se till att kursmaterial finns
- administrera kursen
- ordna lokal, traktorer och andra redskap
- ge intyg till de som genomgått kursen
- se till att utvärdering av kurser sker och skickas till marknadsföringsprojektet för sammanställning

LRF:s regioners roll blir i modell 2 att uppmuntra medlemmar att gå en kurs i sparsam körning. Kurser gör att medlemmar kan spara pengar och detta är direkt medlemsnytta.

7. Jämförelser av modellerna

De två ovan nämnda modellerna har sina för- och nackdelar. Vilken modell som är mest lämpad diskuteras nedan utifrån ett antal faktorer.

Investeringskostnader

De båda modellerna medför en investering men kommer i sin tur att generera intäkter för såväl lantbrukare som samhälle. En grupp enligt modell 1 skulle kosta omkring 9 miljoner kr och skulle medföra effekten att kostanden per utbildad lantbrukare skulle kunna minska från dagens 5000 kr till 2500 kr. Samtidigt skulle modellen ge en stor samhällsnytta i form av minskade koldioxidutsläpp. Utbildas 10000 lantbrukare sparar samhället på 45 miljoner kr. Modell 2 innebär mindre insats, omkring 5 miljoner kr och ger knappast någon kostnadseffektivisering av kurser. Att fortsätta utan åtgärd innebär en marginell samhällsvinst i längden.

2011-08-12

Tabell 8 visar kostnader och intäkter för de olika modellerna i förhållande till om ingen åtgärd görs. Lantbrukarens tid i tabellen är beräknad utifrån att lantbrukaren hittar en ersättare som kostar 200 kr per timme under den dag som kurser sker. Den motsvarande samhällsnyttan för minskade koldioxidutsläpp baseras på Jordbruksverkets rapport "Omställningspremie för jord och skogsbrukets arbetsmaskiner", där varje besparat kilogram koldioxid innebär en samhällsnytta på 1,5 kr. En mer detaljerad tabell finns bifogad (bilaga 4).

Kursdeltagarna lär sig i allmänhet tidsbesparing under kursen, men i sammanhang där varvtal sänks, t ex vid plöjning, kräver det sparsamma körsättet något mer tid. Denna tidsförlust för lantbrukarna är inte medräknad som kostnad i tabellen nedan.

Tabell 8. Jämförelser av de olika modellerna

Modell	Antal som minskar förbr. med 10%	Kostnad för samhället (milj. kr)	Kostnad för lantbr. inkl tid (milj. kr)	Minskad dieselförbr. (m3)	Minskade CO2-utsläpp (ton)	Motsvarande Samhällsnytta (milj. kr)	Bidrag per lantbrukare (kr)
Modell 1 - Nationellt	10000	24,0	37,0	10 000	30 000	45,0	1500
Modell 2 - Samv. org.	5000	18,7	18,5	5 000	15 000	22,5	3000
Utan någon åtgärd	2250	8,63	8,3	2 250	6 750	10,1	3000

Möjlighet till kostnadseffektivisering

En nationell grupp enligt modell 1 kommer att skapa en efterfrågan på kurser och få kursarrangörer att kostnadseffektivisera sina kurser, vilket medför att samhällets bidrag för kurser minskar från dagens 2500 -3000 kr till 1500 kr per deltagare. Istället för att utbilda få och delfinansiera mycket är det alltså teoretiskt möjligt att utbilda många och minska finansieringen per person, så länge det finns en bra marknadsföring. Att fortsätta utan åtgärd eller enligt modell 2 innebär för samhället ett högt bidrag (3000 kr) per lantbrukare som utbildas, enligt tabell 8.

Samhällsnytta

Modell 1 ger det totalt största samhällsnyttan på 45 miljoner kr. Med hänsyn tagen till investeringskostnad för respektive modell är fortfarande modell 1 att föredra. Vad samhället får ut i förhållande till investering presenteras i tabell 9.

Tabell 9. Samhällsnyttan för de olika modellerna

Modell	Förhållande samhällets besparing/satsad kr	Samhällets totala kostnad, inkl handläggningstid (milj kr)	Investeringskostnad för åtgärd (milj kr)	Samhällets intäkt (milj kr)
Modell 1	1,9	24,0	9	45,0
Modell 2	1,21	24,2	5	22,5
Utan åtgärd	1,17	8,6	0	10,1

Administration

Baserat på analysen är det mer effektivt att ha en samordnad central upphandlingsaktivitet för att minimera den totala handläggningstiden för länsstyrelserna. Om upphandling sker på varje länsstyrelse blir den totala handläggningstiden betydligt större i och med att varje länsstyrelse ska sätta sig in i ämnet från grunden och därefter ta beslut.

2011-08-12

En central upphandling är ett alternativ i modell 1 vilket medför att denna modell är att föredra ur ett kostnadseffektivt perspektiv. I modell 2 ingår inte upphandling utan medför snarare att det blir mer handläggning på länsstyrelser i och med att man uppmuntrar intressenter att arrangera kurser.

En central upphandling i modell 1 medför också att timingen på den nationella marknadsföringen kommer att kunna klaffa bättre eftersom det då är samma organisation som arbetar med handläggning och marknadsföring.

Kvalitetssäkring

För att kvalitetssäkra kurser bör kursdeltagarna utvärdera kursens värde, instruktörens insats och arrangemanget som helhet. Förslagsvis kan det vara ett utvärderingsformulär som fylls i efter genomförd kurs. En grupp, som i modell 1, skulle kunna samla in kursvärderingar och ta del av resultatet för att kunna vidta åtgärder vid eventuella brister.

Leverans

Uppdragen i modell 1 och 2 är olika och får mätas på olika sätt. Hur de olika modellerna skulle hantera sina uppgifter går inte att förutse, men det finns en tydlig fördel med en organisation som har till uppgift att genomföra ett visst antal utbildningar, som i modell 1. Det är lättare att mäta och medför därför en säkrare leverans än en modell som inte har klara kvantitativa mål.

Efterfrågan

Kursarrangörernas förutsättningar styr utbudet av kurser och därmed hur marknaden ser ut. Eventuellt stöd till arrangören delas ut per deltagare först efter att kursen har genomförts. Det blir upp till arrangören att arrangera en kurs som bär sig ekonomiskt och får ta eventuella konsekvenser av ett lågt deltagarantal. I och med att arrangören får stöd per deltagare kommer stödet från samhället med säkerhet att ge valuta. Därmed finns det liten risk för att skapa kurser som inte är efterfrågade, vare sig man satsar på modell 1 eller 2.

Nedan i tabell 10 sammanfattas för- och nackdelar för de båda modellerna

Tabell 10. För- och nackdelar med de olika modellerna

	Modell 1 – nationell grupp	Modell 2 - marknadsföringsprojekt
Fördel	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Stor besparingspotential för samhälle och lantbrukare ▪ Lätt att synka marknadsföring och handläggning av kurser ▪ Totalt mindre administration för utdelning av bidrag ▪ Bidrag per lantbrukare minskar ▪ Säker leverans 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liten investering
Nackdel	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Stor investering 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liten besparingspotential för samhälle och lantbrukare ▪ Svårt att synka marknadsföring och handläggning ▪ Osäker leverans ▪ Totalt mer administration

2011-08-12

8. Slutsatser

Stor variation i utbud och kostnader

Kurser idag hålls runt om i landet där både kursupplägg, finansieringsmetoder och frekvens skiljer sig kraftigt mellan olika regioner. Det finns ett stort intresse bland många organisationer att hitta ett effektivare sätt utbildna många lantbrukare i sparsam körning.

Effektivisering ger besparingar för både samhälle och lantbruk

Störst vinst kan alternativet med en nationellt samordnande grupp ge. I dag bidrar samhället med ca 3000 kr per utbildad lantbrukare, en kostnad som då kan minskas till omkring 1500 kr genom att:

- samordna marknadsföring,
- stödja befintliga aktörer och befintliga bra arbetssätt
- arrangera kurser där det finns behov
- verka som informationsplattform
- kvalitetssäkra kurser
- samt ansvara för uppföljning av kurser

De största besparingarna nås med minskade ställtider t ex genom att lägga flera kurser i följd på samma plats, samt öka antalet deltagare och instruktörer per kurs.

Om en central upphandling av utbildningarna kan genomföras, så ökar kostnadseffektiviteten för samhället ytterligare i jämförelse med en upphandling på varje länsstyrelse.

Stor miljövinst

Om 10000 lantbrukare går en kurs i sparsam körning och minskar sin förbrukning med 10 % skulle detta kunna minska dieselförbrukningen med ca 10 000 kubikmeter årligen och samtidigt minska utsläppen med 30000 ton koldioxid, motsvarande en samhällsnytta på 45 miljoner kronor. Samtidigt minskar bidragskostnaden med ca 15 milj kr

Samordnande grupp

En nationellt samordnande grupp skulle medföra störst nytta i förhållande till insatsen. En sådan grupp kostar omkring 9 miljoner kr under 5 år.

Utöver uppgifterna ovan föreslås gruppen upprätthålla kontakten med samtliga organisationer som har varit involverade i detta projekt.

Ytterligare några förutsättningar för effektivitets- och miljövinster är att finansieringen måste vara tydlig och det måste finnas en samsyn kring vad en kurs är. Projektets referensgrupp har i samspråk med branschens organisationer under projektets gång framtagit kriterier för vad som ska ingå i en kurs i sparsam körning och dessa bör användas i det fortsatta arbetet.

2011-08-12

9. Rekommendation

En nationell satsning skulle medföra kraftiga besparingar för både samhälle och lantbrukare.

Rekommendation är att tillsätta en nationell grupp, med nationell finansiering t ex via landsbygdsprogrammet, som har till uppgift att se till att 10000 lantbrukare kan utbildas på 5 år, samordna marknadsföring, verka som informationsplattform samt kvalitetssäkra kurser. Fördelarna med en sådan nationell grupp (enligt modell 1 i rapporten) är många - det blir en ordentlig marknadsföring, det blir lätt att synka marknadsföringen, kursarrangörernas administration kan hållas nere, kvaliteten på kurserna kan säkerställas genom utvärderingssystem och det blir en säker leverans.

Projektägaren till ett sådant projekt bör vara van vid att driva projekt och skulle exempelvis kunna vara Institutet för jordbruks och miljöteknik (JTI) eller Lantbrukarnas Riksförbund (LRF). Inför en eventuell satsning finns det stort värde i att upprätthålla god kontakt med organisationer som har varit inblandade i detta projekt.

10. Inkomna synpunkter

Ett rapportutkast har sänts till LRF:s regioner och referensgruppen för att informera och erbjuda möjlighet att lämna synpunkter innan rapporten färdigställdes. I stort har rapporten tagits emot positivt. Nedan presenteras inkomna synpunkter.

Det bör tydligare anges att besparingarna avser varje år. Detta har ändrats i slutrapporten.

Det nämns i rapporten att utbildning i sparsam körning blir krav för certifiering via KRAV och Svenskt Sigill. Utbildningen är också villkor i när kommuner m.fl. upphandlar maskintjänster med lantbrukare inblandade vilket inte framgår i rapporten. Detta har förtydligats i slutrapporten. Allt oftare ställer beställarna krav på miljöklassade traktorer och att förarna har utbildning i sparsam körning.

Information om instruktörsutbildningens utformning och ansvar för uppdatering saknas. Detta finns i ett tidigare projekt inom Kraftsamling växtodling.. Vilka som har relevant utbildning för Sparsam körning bör listas. Det görs dock inte i den här rapporten. Uppdatering föreslås ingå i uppgiften för den större samordnande gruppen.

Är erfarenheterna från förebilden "Säkert Bondförnuft" är beaktade i rapporten? Ja efter möten med Säkert bondförnufts projektledare har erfarenheterna vägts in i arbetet.

Är "motorsågskörkortet" en lämplig modell för sparsam körning? Rapporten visar besparingspotentialen med koordinerade utbildningar för många elever. Motorsågskörkortet kan mycket väl vara en förebild när den storskaliga utbildningen genomförs.

Modul inom Greppa näringen? Förslagen i rapporten syftar till att på kort tid (5 år) utbilda ca 10 000 lantbrukare. Poängen är att rationalisera utbildningen genom att korta ner ställtiderna för varje kurs. Det finns flera aktörer som kan åta sig detta. Greppa näringen kan vara en sådan, även om arbetssättet idag i första hand är inriktat på individuella gårdsbesök. Vilka aktörer som är mest lämpade att genomföra ett ev. projekt har inte analyserats närmare i rapporten.

2011-08-12

11. Referenser

Litteratur

Från ord till handling, april 2011 – *Resultat från enkätundersökning*, Kalmar

Jordbruksverket, 2011:12 - *Energieffektivisering inom jordbruket, förslag till utformning av rådgivningssystem*, Elin Einarsson m. fl.

Jordbruksverket, 2011:11 – *Omställningspremie för jord- och skogsbrukets maskiner, förslag till stödsystem*

Vägverket, Jordbruksverket, Skogsstyrelsen 2009, *Regeringsuppdrag att främja sparsam körning med arbetsmaskiner*, SA80A 2009:26935, Gugge Hägglund, m.fl.

Personliga kontakter under våren 2011

Energimyndigheten – Gustav Krantz, Kristina Birath

Gogreen – Joakim Gudmundsson

Hushållningssällskapet - Per-Anders Algerbo (Malmöhus), Nils Jönsson (Skaraborg), Henrik Svensson (Skaraborg), Åsa Käck (Väst), Håkan Hultman (Nord), Stefan Halldorf (Kalmar), Janne Petersson (Sjuhärad)

Jordbruksverket - Olof Enghag, Camilla Lagerkvist Tolke

KRAV – Anders Carlborg

Institutet för jordbruks – och miljöteknik (JTI) - Ola Pettersson

Lantmännen – Sara Olofsson (Maskin), Alarik Sandrup (Näringspolitik), Frida Källström (Näringspolitik)

LRF - Harrieth Andersson (projektstöd), Birgitta Svedberg (projektstöd), Anders Danielsson (säkert bondförnuft), Marianne Eriksson (kraftsamling skog), Bo Arvidsson (förtroendevald), Ulf Jobacker (Biogas på gården)

LRF Konsult - Gunnar A Johansson (Jönköping), Christer Johansson (Linköping), Sören Dahl (Nässjö), Lars Neuman (Ulricehamn), Lars-Erik Jansson (Halland), Ingvar Persson (Umeå)

LRF Regioner – Håkan Johansson (Dalarna Gävleborg), Stig Pettersson (Gotland), Helen Andersson (Halland), Trine Amundsen (Jämtland), Gunnar Lans (Jönköping), Mona Nordberg Holmsten (Mälardalen), Maria Lundström (Norrbotten), Jan Hultgren (Skåne), Ingela Nilsson Nachtweij (Sydost), Mats Granath (Västerbotten), Susanne Öberg (Västernorrland), Bengt Waldebring (Östergötland/Örebro/Sörmland), Kristian Pettersson (Östergötland/Örebro/Sörmland), Jan Lundström (Västra Sverige)

Länsstyrelser - Christel Benfalk (Uppsala), Karin Svanäng (Uppsala), Barbro Kindt (Halland), Helena Nilsson (Skåne)

Maskinringarna – Anders Iwerbo (MR Sverige), Cristian Olsson (MR Sjuhärad), Henrik Sävenek (MR Sjuhärad), Peter De Beau (MR Västernorrland)

2011-08-12

Motivera – Magnus Olsson

Naturbruksgymnasiet i västra Götaland, Naturbrukskansliet – Irene Löfving

Sparcoacherna - Elin Skogens, Charlotta Nilsson

Studieförbundet Vuxenskolan – Birgitta Antonsson (Halland), Peter Wiborn
(förbundskansliet)

Svenskt Sigill – Anna Richert

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) – Ann-Sofie Eriksson

Trafikverket – Gugge Häglund, Magnus Lindgren

Ort och datum

.....
regionchef/enhetschef

2011-08-12

Bilaga 1

Bilaga 1- Kurskriterier framtagna av referensgruppen i mars 2011

Kurs i sparsam körning med lantbruksmaskiner

Sparsam körning innebär att föraren planerar sitt arbete, använder växellåda och gaspedal samt teknik på ett medvetet och konsekvent sätt så att bränsleförbrukningen minskar. Kursen i sparsam körning med lantbruksmaskiner ska fokusera på förarens körsätt och har som mål att lära deltagarna på vilket sätt bränsleförbrukningen kan minska. Kursen ska bestå i praktik och teori samt följas upp med en återträff.

Kursens mål

En kurs i sparsam körning med lantbruksmaskiner ska:

- bidra till ökad förståelse, kunskap och färdighet i sättet att köra för att minska bränsleförbrukningen och därmed utsläppen av växthusgasen koldioxid.
- betona vikten av uppföljningar och motivationsåtgärder för att ett positivt mönster ska kunna upprätthållas över tid
- fungera i deltagarnas verkliga yrkesutövning
- för deltagarna ge effekt på bränsleförbrukningen, på individnivå

Deltagarens mål

Kursdeltagaren ska lära sig:

- hur körsätt och teknik påverkar förbrukningen av bränsle
- planera sin körning och olika körmoment
- vikten av att underhålla och sköta sitt fordon
- hur miljön påverkas av utsläpp och vilka effekter en minskad bränsleförbrukning ger
- minska bränsleförbrukningen

Kursplan

En kursplan ska finnas för varje kurs och ska innehålla en beskrivning av innehållet i kursen med praktiska och teoretiska moment. Material och tidsåtgång för samtliga moment i kursen ska framgå av kursplanen.

Kursens innehåll

En kurs i sparsam körning med lantbruksmaskiner ska bestå av både teori och praktik, samt följas av en kortare återträff vid ett senare tillfälle. Det ska vara minst två personer som håller i utbildningen, varav minst en utbildad instruktör, som tillsammans ansvarar för teori och praktik. En kurs i sparsam körning med lantbruksmaskiner ska minst bestå av praktiska och teoretiska moment samt återträff enligt nedan.

Praktiska moment

För varje deltagare ska det ingå praktiska körmoment som innebär exempelvis lastning och lossning, transport, jordbearbetning eller andra vanligt förekommande körmoment inom lantbruket. Instruktören kan följa med i fordonet eller handleda vid sidan beroende på typ av körmoment. Körmomenten ska:

- vara minst 2 stycken, där varje körmoment ska ta minst 15 min
- handledas av utbildad instruktör
- vara praktiskt tillämpningsbara i lantbruket
- föregås av en individuell genomgång av åtgärder inför den andra körningen, med relevant information anpassat till det arbete som ska utföras.

2011-08-12

Forts. Bilaga 1

Bilaga 1. Kurskriterier framtagna av referensgruppen i mars 2011

Teoretiska moment

En kurs i sparsam körning med lantbruksmaskiner ska innehålla minst ett teoretiskt moment som ska genomföras i sal eller på annan passande plats, lämpligen med hjälp av dator och projektor. Teorin ska behandla teknik och metodik. Följande teori ska ingå:

- övergripande information om växthuseffekten, jordbrukets energianvändning och miljö kvalitetsmål
- planerad körning, vilket innebär framförhållning i körningen, tomgångskörning, val av växel, körning med jämnt gaspådrag, motorbromsning samt körning i medlut och motlut.
- körsättets betydelse för bränsleförbrukningen och ekonomin
- effekter av olika åtgärder (maskinservice, val av fordon, etc.)
- tekniska stödsystem (övergripande information om färddatorer och liknande)
- åtgärder vid kall väderlek (effekter av kallstart, motorvärmare, tomgångskörning)

Återträff

En kurs i sparsam körning med lantbruksmaskiner ska följas upp av en återträff inom tre månader efter utförd kurs. Återträffen ska ge utrymme för diskussion och ge deltagarna möjlighet att lyfta funderingar. Återträffen ska bestå av en repetition av det första utbildningstillfället samt fördjupning i relevanta frågor för att bibehålla och förstärka motivationen för sparsam körning hos deltagarna. Återträffen bör vara minst två timmar.

Utrustning

Den praktiska delen av utbildningen ska genomföras med relevanta och moderna lantbruksmaskiner som med säkerhet finns på lantbruksföretag. Val av lantbruksmaskin bör beaktas med avseende på målgrupp. Bränsleförbrukning och tidsåtgång ska kunna mätas, via fordonet eller på annat mätbart sätt.

Instruktör

För att få verka som instruktör i en kurs i sparsam körning måste instruktören ha genomgått en instruktörsutbildning i sparsam körning med lantbruksmaskiner.

Intyg

Att deltagarna har genomfört kurs i sparsam körning med lantbruksmaskiner ska dokumenteras och intyg om genomförd kurs ska utfärdas efter avklarad kurs. Kursansvariga ser till att intyg, som accepterats av branschens organisationer, utfärdas till de deltagare som visar att de har tagit del av de kunskaper som förmedlas under kursen.

Dokumentationskrav

Kursansvariga ska se till att:

- dokumentera deltagarnas namn, personnummer, adress och telefonnummer
- deltagarna får med sig relevant kursmaterial hem

2011-08-12

Bilaga 2

Bilaga 2. Kostnadseffektivisering av kurs i sparsam körning

Förslag på kostnadseffektivt upplägg				
3 heldagar, 2 instruktörer				
Kostnader personal	Antal h		kr/h	kostnad
Instruktör 1	30		700	21000
Instruktör/Föreläsare	30		700	21000
Administratör (inkl återträff)	30		400	12000
Marknadsföring	30		400	12000
Kostnader övrigt				
Notis	liter	delt	kostnad	
Traktorer	leasing			5000
Diesel	50 kr/pers	50	30	1500
Lokal	Naturbruksgym 500 kr/dag			2500
Balar	Lånas			0
Totala kostnader				75000
10 deltdag				
Intäkter	Delt/dag	tot delt	kr	intäkt
Lantbrukare	10	30	1000	30000
Medfinansiering	10	30	2500	75000
Totala intäkter				105000
Resultat				30000
10 deltdag				
Intäkter	Delt/dag	tot delt	kr	intäkt
Lantbrukare	10	30	1000	30000
Medfinansiering	10	30	1500	45000
Totala intäkter				75000
Resultat				0

Exempel på upplägg idag				
1 heldag, 1 instruktör				
Kostnader personal	Antal h		kr/h	kostnad
Instruktör/Föreläsare	11		700	7700
Administratör (inkl återträff)	24		400	9600
Marknadsföring	15		400	6000
Kostnader övrigt				
Notis	liter	delt	kostnad	
Traktorer	långtidsleasing			1000
Diesel	50 kr/pers	50	5	200
Lokal	Naturbruksgym 550 kr/dag			500
Balar	Lånas			0
Totala kostnader				25000
5 deltdag				
Intäkter	Delt/dag	tot delt	kr	intäkt
Lantbrukare	5	5	2000	10000
Medfinansiering	5	5	3000	15000
Totala intäkter				25000
Resultat				0
5 deltdag				
Intäkter	Delt/dag	tot delt	kr	intäkt
Lantbrukare	5	5	1000	5000
Medfinansiering	5	5	1500	7500
Totala intäkter				12500
Resultat				-15000

2011-08-12

Bilaga 3

Bilaga 3. Jämförelse av kostnader för samhället och lantbrukarna mellan de två föreslagna modellerna och ingen åtgärd.

		Nationellt grupp, 5 år 10000 delt (kr)	Marknadsför- grupp. 5 år, 5000 delt (kr)	Ingen åtgärd 5 år 2250 delt (kr)
Lantbrukarnas kostnad	Deltagaravgift (1000, 2000 resp 2000 kr)	10 000 000	10 000 000	3 375 000
	Kostnad för lantbrukare i tid (200 kr/h), 11 h	22 000 000	11 000 000	4 950 000
Samhällets kostnad	Kostnad samverkansorganisation	9 000 000	5 000 000	0
	Uppskattad handläggningskostnad länsstyr. (25 h per kurs inkl upphandling)	0	4 166 667	1 875 000
	Stöd till deltagare (1500, 3000 resp 3000 kr)	15 000 000	9 500 000	15 000 000
Lantbrukarnas vinst	Lantbrukarnas besparing i minskade kostnader för diesel (10 kr/l)	120 000 000	60 000 000	27 000 000
Samhällets vinst	Samhällsnytta av minskade koldioxidutsläpp, räknat på 1500 kr per ton koldioxid	45 000 000	22 500 000	10 125 000
Resultat	Sänkta kostnader, netto, för lantbrukarna	88 000 000	39 000 000	17 555 000
	Sänkta kostnader, netto, för samhället	21 000 000	- 1 666 667	1 500 000
	Total sänkta kostnader	109 000 000	37 333 333	19 050 000
	Förhållande gemensam besparing/satsad kr	2,9	1,8	2,0
	Förhållande samhällets besparing/satsad kr	1,9	0,9	1,2
	Förhållande lantbrukarnas besparing/satsad kr	3,8	2,8	2,8
	Samhällets kostnad	24 000 000	24 166 667	8 625 000
	Samhällets besparing	45 000 000	22 500 000	10 125 000
	Lantbrukarnas kostnad	32 000 000	21 000 000	9 450 000
	Lantbrukarnas intäkt	120 000 000	60 000 000	27 000 000